

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ-
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ
ΤΕΤΑΡΤΗ 1/5/2024
Β ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

A1.α

1. Λ: «Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινήν ποιητέον, φανερόν».
2. Σ: « Νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων» , « Οὐ γὰρ ταύτ᾽ ἀπάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον, οὐδὲ φανερόν ποτερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος», «καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθύς πάντες τιμῶσιν»
3. Σ: « ὁ δὲ ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ»

A1.β: πάντα: τὰ ἀναγκαῖα

οἷς: ὅπλα

A1.γ. α=3(πολυσύνδετο)

β=4(αναλογία)

B1. Το β' απόσπασμα αποτελεί τον ύμνο του Αριστοτέλη στην πόλη-κράτος ως φυσικό προορισμό για τον άνθρωπο, αφού **τόσο η κοινωνικότητά του τελευταίου όσο και η σύσταση της πρώτης ανάγονται στη φύση, είναι δηλαδή φυσικά φαινόμενα** « *Φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμή ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν*». Σε αυτόν τον προορισμό κατατείνει ο άνθρωπος διατηρώντας αγαστή και ἀρρηκτη σχέση με το δίκαιο και κάνοντας συνετή χρήση των ὁπλων που του ἔδωσε ἡ φύση γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ, τῶν παθῶν καὶ τοῦ λόγου. Ἐτσι τὸ ον, που διαχωρίζει τὴ φύση τοῦ ἀπὸ ἐκείνη τῶν ἄλλων ἐμψύχων λόγῳ τῆς δυνατότητάς τοῦ νὰ ἀντιληφθεῖ τὸ δίκαιο, ἐκπληροῖ τὸν λόγο ὑπαρξῆς τοῦ, δηλαδὴ τελειοῦται. **Με τὸν ὅρο τέλος ο Αριστοτέλης δηλώνει τὸν ἀπώτερο σκοπὸ, τὸν λόγο, μίας σειράς ἐνεργειῶν ἢ τὴν ολοκληρωμένη μορφή πρὸς τὴν πραγμάτωση τῆς ὁποίας τείνει ἓνα ον.** Ἐτσι, τὸ τέλος δὲν εἶναι ἀποτελεῖωμα ἀλλὰ τελείωση, ολοκλήρωση. Ὁ ἄνθρωπος τελειοῦται, ὅταν ολοκληρώσῃ τὴ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ τοῦ ἀνάπτυξη καὶ φτάσῃ στὴν πληρότητα τῶν δυνατοτήτων τοῦ. Τότε μόνον μπορεῖ νὰ πετύχει τὴν εὐτυχία: «*Αφού, πάλι, ἡ εὐτυχία εἶναι τέλειο ἀγαθὸ καὶ τελικὸς στόχος, δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος που θὰ τὴν ἔχει θὰ εἶναι τέλειος-ολοκληρωμένος (τὴν εὐτυχία δὲν θὰ τὴν ἔχει ἓνα παιδί, οὔτε ὑπάρχει παιδί εὐτυχισμένο, ἀλλὰ θὰ τὴν ἔχει ὁ ἐνήλικος, γιὰ τὸν λόγο ὅτι αὐτὸς εἶναι ολοκληρωμένος ἄνθρωπος)*» Ἀσφαλῶς καὶ δὲν ἀποστερεῖ ὁ Αριστοτέλης τὴ δυνατότητα τῆς εὐτυχίας ἀπὸ τὸ παιδί· δὲν λέει πῶς δὲν ὑπάρχουν

παιδιά ευτυχισμένα! Αυτό που ο φιλόσοφος αρνείται στην παιδική ηλικία είναι η ευτυχία στην ολοκληρωμένη της μορφή, η ευτυχία ενός ενήλικου· αυτήν και μόνο αυτήν δεν μπορούν να έχουν τα παιδιά.

Για τον Σταγειρίτη η κοινωνία υπάρχει εκ φύσεως και ο άνθρωπος έχει τη φυσική τάση να συνυπάρχει με τους ομοίους του στην κοινωνία. Ωστόσο αυτή η φυσική τάση για πολιτική συμβίωση και η συγκρότησή της δεν ταυτίζονται. Απαιτείται η σύμπραξη του ανθρώπου με τη φύση, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός · « *ὁ δὲ πρῶτος συστήσας μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος*». Διαφοροποιείται με αυτόν τον τρόπο η πολιτική κοινωνία από τις υπόλοιπες έμφυτες τάσεις του ανθρώπου και ανάγεται σε μία υπερβιολογική κοινότητα ιδεών, απότοκο της πνευματικής του ανάγκης για το τέλειο. Ο άνθρωπος πάλι αποτελεί το τελειότερο ον, όταν κρατά αगाστή σχέση με το δίκαιο, αποκτηνώνεται όμως και υποπίπτει στη χειρότερη κατάσταση που θα μπορούσε να βρεθεί ένα έμψυχο ον, όταν διαρρηγνύει τη σχέση του με αυτό. Καθίσταται το « *ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον..., καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἔδωδὴν χείριστον*» ακριβώς επειδή χρησιμοποιεί τα όπλα που του δόθηκαν, για να πράξει το κακό και όχι το καλό. Μέσα από τη συσσώρευση αρνητικών προσδιορισμών στην έννοια της αδικίας « *Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα*» και το εκ του αντιθέτου επιχειρήματος αναφορικά με τον όλεθρο που επιφέρει η αδικία, εξαίρει την ανωτερότητα της δικαιοσύνης, που αποτελεί εγγενές στοιχείο της πολιτικά οργανωμένης κοινωνίας, της πόλεως. Καταγράφοντας λοιπόν έμμεσα τα θετικά της καταλήγει στο ότι η δικαιοσύνη « *εἶναι πολιτική ἀξία και αποτελεί κανόνα της κοινωνίας*». Όμως δυνατότητα εμπέδωσης και εφαρμογής του δικαίου διαθέτει από τη φύση μόνο ο άνθρωπος λόγω των όπλων που του έχουν δοθεί. Έτσι εξασφαλίζει, αν το θελήσει, την αρετή και τη φρόνηση και ανάγεται στο ανώτερο ον, ικανό να εκπληρώσει τον σκοπό της ύπαρξής του, τη σύσταση πόλεων. Σημειωτέον πως **η φρόνηση εδώ σημαίνει τη διανοητική ικανότητα του ανθρώπου στο σύνολό της. Ο όρος, δηλαδή, δεν έχει την ειδική σημασία της πρακτικής σοφίας, της ικανότητας να παίρνει ο άνθρωπος τις σωστές αποφάσεις σε καθημερινά συμβάντα της ζωής του. Με αυτή την ειδικότερη σημασία χρησιμοποιεί συχνά ο Αριστοτέλης τον όρο φρόνησις στα Ἠθικά Νικομάχεια.**

Καταληκτικά η σειρά των σκέψεων του φιλοσόφου πρέπει να έχει ως εξής: η πόλη είναι ο χώρος όπου πραγματώνεται η κατεξοχήν αρετή, η δικαιοσύνη, η οποία απομακρύνει τον άνθρωπο από την εξαχρείωση και τον οδηγεί στην τελείωση. Η δικαιοσύνη εδράζεται μόνο μέσα στην πολιτική κοινότητα εξασφαλίζοντας τη μη αποδόμηση της τελευταίας και την ευδοκίμησή της και αυτή την αρετή ο άνθρωπος έχει έμφυτα όπλα να την υπηρετήσει. Όλα τα παραπάνω συνιστούν βασικότατα επιχειρήματα υπέρ της ταυτοποίησης του ανθρώπου ως όντος πολιτικού προορισμένου από τη φύση να ζει σε πολιτικά οργανωμένη κοινότητα.

B2. Τα δύο κείμενα έχουν κοινό θέμα την παιδεία του ανθρώπου, τον φορέα αυτής, τον προσανατολισμό που πρέπει να έχει καθώς και τα μέσα για την εμπέδωσή της.

Έδη από την πρώτη περίοδο των « Πολιτικών» του Αριστοτέλη καταγράφεται η παγιωμένη θέση του φιλοσόφου πως η παιδεία πρέπει να είναι μέλημα της πολιτείας και να έχει δημόσιο χαρακτήρα απευθυνόμενη σε όλους. **Ο δημόσιος χαρακτήρας της παιδείας είναι, κατά τον Αριστοτέλη, ένα αίτημα που προκύπτει από την ανάγκη κοινωνικής και πολιτικής ισότητας. Επίσης, η κοινή παιδεία είναι απαραίτητη για την ενότητα της πόλης και τη συλλογική ευτυχία. Στο πλαίσιο αυτό τονίζεται μαζί με τον δημόσιο και ο ενιαίος χαρακτήρας της παιδείας: τὴν παιδείαν κοινὴν καὶ μίαν ποιεῖν.** Η παραπάνω θέση

είναι απόρροια όσων έχουν προαναφερθεί στα Πολιτικά και αφορούν στους λόγους για τους οποίους επιβάλλεται η παιδεία να αποτελεί μέρος του κράτους. Επισημαίνεται εκεί πως, αν το κράτος δε λάβει πρόνοια για την παρεχόμενη στους νέους παιδεία, θεμελιώνεται η υπονόμευση του πολιτεύματος. Επιπλέον ο Σταγειρίτης ισχυρίζεται πως από τη στιγμή που υπάρχει κοινός στόχος για την πόλη κοινά πρέπει να είναι και τα μέσα για την επίτευξη αυτού και καταλήγει πως δεν είναι επιτρεπτό να υποτάσσεται το όλον στο μέρος αλλά το αντίστροφο. Επιτακτική λοιπόν είναι η ανάγκη το κράτος να αναλάβει την ευθύνη της διαπαιδαγώγησης των νέων. Στη συνέχεια αποκρυσταλλώνει άποψη για το πρόγραμμα σπουδών των τελευταίων και τον προσανατολισμό της παιδείας. Πρέπει να διδάσκονται τα χρήσιμα από τα αναγκαία « *τά αναγκαία ... τῶν χρησίμων*» και από αυτά όχι όλα παρά μόνο όσα ταιριάζουν σε ελεύθερους και δεν εθίζουν τους νέους στην ευτέλεια και την ποταπότητα. Οι ασχολίες που δεν ταιριάζουν σε ελεύθερους ανθρώπους είναι οι «βάνουσες» χειρωνακτικές επειδή ασκούνται από δούλους και είναι ασυμβίβαστες με την κοινωνική υπόσταση και το ήθος ενός ελεύθερου ανθρώπου. Επομένως συγκεκριμένα το τρίπτυχο μεσότης, εφικτόν, πρέπον σε συνδυασμό με έναν ηθοπλαστικό προσανατολισμό αντικατοπτρίζει τις απόψεις του Αριστοτέλη για την παιδεία, στην οποία δεν επιτρέπεται η μονοδιαστατικότητα, κυρίως η στα πρακτικά στραμμένη γνώση αλλά έχει θέση και το χρήσιμο και η ελεύθερη απασχόληση και η επιστημοσύνη.

Στο κείμενο του Γ. Μπαμπινιώτη καταγράφεται η ξεκάθαρη θέση πως η παιδεία ήτοι η εκπαίδευση, αποτελεί *«οργανωμένο από την πολιτεία σύστημα παροχής παιδείας στους πολίτες»*. Επομένως ο καθηγητής παρουσιάζει θιασώτης της άποψης πως το κράτος οφείλει να οργανώνει και να θεμελιώνει ένα σύστημα παιδείας που αφορά και στη γλώσσα και στη γενικότερη καλλιέργεια των ανθρώπων. *«Και μπορεί μεν η πνευματική, η νοητική, η συναισθηματική και η αισθητική καλλιέργεια του ανθρώπου, δηλαδή η παιδεία, να είναι γενικότερο προϊόν των ιδανικών, των αντιλήψεων και των αξιών που διέπουν τη ζωή ενός έθνους»*. Ο διακεκριμένος γλωσσολόγος διισχυρίζεται πως η παιδεία δομείται μόνο στο σχολείο μέσα από το ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα που συστήνουν οι δάσκαλοι, τα εγχειρίδια, τα εποπτικά μέσα, οι παροχές *«η παιδεία ...εδραιώνεται και οικοδομείται μέσα στο Σχολείο, με το εκπαιδευτικό σύστημα -θεσμικό και ανθρώπινο (δάσκαλοι, βιβλία, μέσα, πόροι...)»*. Έτσι το πολυπαραγοντικό φαινόμενο της παιδείας φτάνει να ταυτίζεται με την εκπαίδευση μέσα από μία διαρκή αναζήτηση.

Προφανώς οι δύο διανοούμενοι, αν και με αιώνες διαφορά μεταξύ τους, μοιράζονται κοινές θέσεις. Η παιδεία αμφοτέρωθεν συνιστά μέλημα του κράτους στο πλαίσιο της υποχρέωσης αυτού να μορφώνει, να καλλιεργεί τους πολίτες του πνευματικά, ηθικά, συναισθηματικά και ψυχικά. Η παιδεία είναι εκείνο το μέσο που διαμορφώνει ελεύθερους και ενάρετους ανθρώπους οι οποίοι αίρονται σε ανώτερες πνευματικές σφαίρες, ικανούς να αντιληφθούν το δίκαιο, το ωραίο, το ορθό, κάθε αξία δηλαδή που εδραιώνεται στη φύση τους και τη δικαιολογεί. Η παιδεία *«είναι κατάκτηση της ανθρωπίνης κοινωνίας»*, μέσο που καθιστά το κάθε μέλος της «ελεύθερον», «μη βάνουσον» κατά τον Αριστοτέλη. Η τελευταία αναφορά του φιλοσόφου που αποτελεί βέβαια και τη μέγιστη διαφοροποίηση από τον Γ. Μπαμπινιώτη, θα πρέπει να ερμηνευτεί στο πλαίσιο της εποχής και νοοτροπίας που έζησε ο πρώτος. Ο Σταγειρίτης διακρίνει τη γνώση από την κοινωνική λειτουργία της και γι' αυτό δε δέχεται πως ο ελεύθερος άνθρωπος μπορεί ένα ποιοτικό γνώρισμα της ύπαρξής του να το υποτάσσει στη βούληση του άλλου «εμπορευματοποιώντας» την, όπως κάνουν οι χειρωνακτες. Ως εκ τούτου απορρίπτει τους τελευταίους από τον χώρο της παιδείας και τους ονομάζει «βάνουσους».

Συγκεφαλαιωτικά οι δύο διανοούμενοι καταγράφουν θέσεις για την παιδεία που διέπονται από τις βασικές αρχές πως αυτή είναι μέλημα του κράτους, έχει ηθοπλαστικό προσανατολισμό, και συμβάλλει ποικιλότροπα στην ολιστική καλλιέργεια του ανθρώπου.

- B3.** 1: Λ
2: Λ
3: Λ
4: Λ
5: Λ
6: Σ
7: Λ
8: Λ
9: Λ
10: Σ

B4.α

εξόντωση < ἔσται

αληθινός < λανθάνειν

ανειλημμένη < ὑπολαμβάνουσι, εἵληφε

αντίρρηση < ὁμολογούμενον

διένεξι < διαφέρονται

πανούργος < ἔργων

προσιτός < ἐλευθερίων

β. Η Γ' **τάξη** του λυκείου θα πραγματοποιήσει την πενθήμερη εκδρομή της σε χώρα της Ευρώπης.

Η **φρόνηση** και η ψυχραιμία που επέδειξε, όταν πληροφορήθηκε την ασθένειά του, τον έσωσαν, αφού ακολούθησε κατά γράμμα τις οδηγίες των γιατρών.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΔΙΔΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γ1) ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Επειδή φαινόταν ο Ευθύδημος ότι αφ' ενός πρόσεχε ήδη όσα ο Σωκράτης έλεγε, αφ' ετέρου όμως προφυλασσόταν (πρόσεχε) να πει κανένα λόγο ο ίδιος και νόμιζε , ότι με τη σιωπή αποκτούσε την εντύπωση (υπόληψη) σώφρονα άντρα , τότε ο Σωκράτης επειδή ήθελε να του το κόψει αυτό , είπε – Παράδοξο είναι γιατί άραγε εκείνοι που θέλουν ή να παίζουν κιθάρα ή να παίζουν αυλό ή να ιππεύουν ή θέλουν να γίνουν ικανοί σε κάτι άλλο από τα τέτοια προσπαθούν να κάνουν όσο το δυνατόν χωρίς διακοπή εκείνο , στο οποίο τυχόν θέλουν να γίνουν ικανοί και όχι μόνοι τους αλλά με εκείνους που θεωρούνται ότι είναι άριστοι , τα πάντα κάνοντας και υπομένοντας για να μην κάνουν τίποτε χωρίς την γνώμη εκείνων , επειδή δε θα μπορούσαν αλλιώς να γίνουν αξιόλογοι ' από εκείνους όμως που θέλουν να γίνουν ικανοί στο να μιλούν και να πράττουν τα πολιτικά , μερικοί νομίζουν ότι θα γίνουν από μόνοι τους ικανοί και στα ξαφνικά να τα πράττουν αυτά χωρίς προετοιμασία και εξάσκηση .

Μονάδες 20

Γ2) Στο δοθέν απόσπασμα από τα Απομνημονεύματα του Ξενοφώντα ο Σωκράτης αναφέρεται στην τακτική που ακολουθούσαν οι άνθρωποι στην εποχή του τόσο σε τεχνικά ζητήματα όσο και σε πολιτικά . Όσοι ήθελαν να μάθουν ένα μουσικό όργανο όπως κιθάρα (κιθαρίζουν) ή αυλό (αύλουν) ή να ιππεύουν (ίππεύουν) ή να γίνουν άξιοι σε κάτι παρόμοιο (ή άλλο τι ... γενέσθαι) τους έβλεπε να μοχθούν συνεχώς (συνεχέστατα ποιεῖν) και να καθοδηγούνται σε αυτή τους την προσπάθεια από τους καλύτερους (παρά τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι). Γιατί πίστευαν πως αν δεν συμμορφώνονται στις οδηγίες τους δε θα γίνουν ποτέ αξιόλογοι (πάντα ποιοῦντες ἀξιόλογοι γενόμενοι). **Αντίθετα** όσοι ήθελαν να ασχοληθούν με τα πολιτικά ζητήματα (τῶν βουλευμένων τὰ πολιτικά) και να γίνουν ικανοί και στα λόγια (δυνατόν γενέσθαι λέγειν) και στις πράξεις (πράττειν) να θεωρούν ότι αυτό θα το πετύχουν από μόνοι τους (αὐτόματοι) και στα ξαφνικά (ἐξαίφνης) χωρίς να έχουν καμία προετοιμασία (ἄνευ παρασκευῆς) ή εξάσκηση (ἄνευ ἐπιμελείας). Όμως τα πολιτικά είναι πολύ δύσκολα να τα κατακτήσει κάποιος (δυσκατεργαστότερα) και γι' αυτό όσο πιο πολλοί ασχολούνται με αυτά τόσο λιγότεροι τα καταφέρνουν (ὅσῳ περ πλείονων γίνονται). Ο Σωκράτης αυτή την τακτική των συγχρόνων του την χαρακτηρίζει παράξενη/ παράδοξη (**θαυμαστόν**) γιατί στα πιο σπουδαία οι άνθρωποι πρέπει να αφοσιώνονται .

Μονάδες 10

Γ3α) ὅ,τι = ἅτινα / ἅττα

ἐαυτούς = ἐαυτὸν / αὐτόν

Μονάδες 2

δυνατοί = δυνατότεροι

ἀρίστοις= ἀμείνοσι(ν)

Μονάδες2

β) ἄνερ Ἀθηναῖε

Μονάδα 1

γ) δόξαι/ δόξειε(ν)

ἐγέλων

πρόσσχες

ἐπέφανθε

ἀκούσεσθαι

Μονάδες 5

Γ4α) προσέχων = κατηγορηματική μτχ. από το φανερός ἦν , συνημμένη στο Εὐθύδημος

τῇ σιωπῇ= δοτική του μέσου στο περιβαλλέσθαι

λέγειν= απαρέμφατο της αναφοράς στο δυνατῶν

Μονάδες 3

β) πρόκειται για ενεργητική σύνταξη.

Τρέπεται σε παθητική που τονίζει την ενέργεια του ρήματος :

Τό δέ ὁμως ἱατρικόν ἔργον δοθήτω μοι ὑφ' ὑμῶν.

Μονάδες 3

γ) Σωκράτης ἔφη καίτοι γε τοσούτω ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα **φαίνεσθαι** , ὅσῳπερ πλειόνων περί ταῦτα πραγματευομένων ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι **γίγνοιτο** .

Μονάδες 3

δ) αντικείμενο ρήματος ἔλεγε : λόγους

Πρόκειται για σύστοιχο αντικείμενο.

Μετατροπή : ἔλεγε τοιαῦτα

Μονάδα 1

